
KONINKLIJK CONCERTGEBOUW- ORKEST

Het Koninklijk Concertgebouworkest is een symfonieorkest dat wereldwijd concerten geeft op de belangrijkste podia, onder leiding van de beste dirigenten en op het allerhoogste niveau. Het Koninklijk Concertgebouworkest is een van de Nederlandse ambassadeurs voor internationale excellentie in de kunsten en heeft regelmatig overleg met overheden en het bedrijfsleven over de invulling van deze rol.

Het Concertgebouworkest bestaat uit 120 musici, afkomstig uit zo'n 25 landen. Jaarlijks geeft het orkest rond de zeventig concerten in Het Concertgebouw in Amsterdam en in een gemiddeld jaar zo'n 25 tot 30 op andere podia over de hele wereld. In BOZAR te Brussel is het orkest in residence. Het orkest bereikt jaarlijks ongeveer 250.000 bezoekers. Door de regelmatige radio- en tv-uitzendingen in samenwerking met AVROTROS, en tegenwoordig ook met Mezzo tv en Unitel Classica, wordt dat bereik verveelvoudigd. Van de ruim elfhonderd plaat-, cd- en dvd-opnamen, voor een groot deel uitgegeven onder het eigen label Concertgebouworkest Live, zijn er vele internationaal onderscheiden. Het orkest ondersteunt hoogbegaafde jonge musici en wil hen daarmee perspectief bieden op een loopbaan in de orkestwereld.

Het Concertgebouworkest ambieert voor de komende vier jaar het orkest te blijven waar de grootste namen uit het internationale dirigentenvak en de meest gevraagde solisten en koren hun opwachting maken. Het orkest wil zich blijven inzetten voor een breed symfonisch repertoire dat verder gaat dan alleen 'de canon', waar ruimte is voor bekend en onbekend werk uit alle stijlperiodes. Om een grotere diversiteit aan doelgroepen te kunnen bereiken, wil het orkest de programma's binnen het seizoen toespitsen op specifieke doelgroepen. Ook komt er vanaf 2022 jaarlijks een speciaal kennismakingsconcert voor nieuw publiek, en wordt er een week georganiseerd waarin westers en niet-westers repertoire 'verkend' zal worden.

ADVIES

Artistiek belang

Het Koninklijk Concertgebouworkest is toonaangevend in de wereld. Het orkest opereert vanuit een sterke thuisbasis en speelt ongeveer een kwart van de concerten in het buitenland. Het vakmanschap van de uitvoerende musici uit binnen- en buitenland is van zeer hoog niveau. Mede hierdoor heeft het orkest een prachtige, unieke klank. De oorspronkelijkheid van de klank van het orkest is zeer herkenbaar en wordt wereldwijd geroemd. In het behoud van deze eigen klank ligt volgens de Amsterdamse Kunstraad een belangrijke en mooie taak voor een nieuwe chef-dirigent. Het Koninklijk Concertgebouworkest heeft het plotseling vertrek van de vorige chef-dirigent bekwaam opgelost. De wijze waarop hij is weggegaan, heeft een behoorlijke schok teweeggebracht, binnen en buiten het orkest.

Het artistiek beleid van het Koninklijk Concertgebouworkest is erop gericht om de internationale topkwaliteit van het ensemble te handhaven en te versterken, om met dat ensemble en in samenwerking met de meest motiverende dirigenten en solisten concerten te geven. De combinatie met Het Concertgebouw zorgt voor een trouw publiek dat uit het hele

land naar Amsterdam komt voor een optreden van het orkest. De instelling geeft aan dat het aantal internationale bezoekers is gegroeid, en schrijft dit toe aan het toerisme.

Het orkest wil in de komende tijd met veel meer verschillende formats gaan werken. Coproducties bijvoorbeeld met ITA en Het Nationale Ballet waren er altijd al, nu komt het orkest met meer thematische programma's en doelgroep-programmering. In het nieuwe eigen onderkomen aan het Museumplein, het RCO House, met ruimtes voor repetities, educatie en muziekopnames, zal ook in toenemende mate worden gespeeld voor publiek.

De originaliteit van het aanbod is afhankelijk van het specialisme van de dirigent en de repertoirekeuze. Het Koninklijk Concertgebouworkest geeft aan, het onderscheidend vermogen te willen vergroten en meer ruimte te willen creëren voor bekend en (nieuw) onbekend werk uit alle stijlperiodes. De kunstraad ziet dat de instelling vooral tijdens de A-serie aandacht heeft voor innovatie. Serie A typeert het orkest als actueel, avontuurlijk en aangrijpend, met klassiekers uit de twintigste eeuw, minder bekende werken en nieuwe opdrachtcomposities. Het overige aanbod vindt de kunstraad over het algemeen minder prikkelend. Speciale bewondering spreekt de kunstraad uit voor de enorme zeggingskracht en bewezen veelzijdigheid van het orkest onder leiding van verschillende dirigenten met hun geheel eigen specialisme. De kunstraad heeft vertrouwen dat het orkest ook in de periode zonder vaste chef-dirigent de beoogde kwaliteit kan realiseren.

Belang voor de stad

Het Koninklijk Concertgebouworkest is de absolute top van de klassieke muziek in Amsterdam. Er is voortdurend overleg met de overheid en het bedrijfsleven over de vraag waar en wanneer het orkest als ambassadeur kan optreden. Het is interessant hoe het orkest met dezelfde programma's in verschillende formats probeert in te spelen op de veranderende samenstelling en voorkeuren van het (Amsterdamse) publiek. Zoals het programma rondom Oedipus Rex van Stravinsky, als onderdeel van de themareeks 'Mens en Mythe' waarmee het Concertgebouworkest

zich ook op andere doelgroepen richt. Klaarblijkelijk met succes, de concerten trekken hoge bezoekersaantallen. De instelling zet goede stappen richting verbreding (op dit moment vooral verjonging) van het publiek, maar zou zich meer mogen inspannen om een laagdrempelige uitstraling te realiseren. Het voornemen om vanaf 2022 jaarlijks een grootschalig Kennismakingsconcert gericht op een zeer breed publiek te organiseren, juicht de kunstraad toe. Het orkest is tevens van plan de circa acht gratis toegankelijke lunchconcerten per seizoen te handhaven, evenals het jaarlijkse sociale goodwillconcert (asielzoekerscentra, zorginstellingen en cetera).

Op het gebied van educatie werkt het Concertgebouworkest samen met instellingen als Muziekschool Amsterdam en Aslan Muziekcentrum aan toegankelijk educatieaanbod met een groot bereik in verschillende stadsdelen. Het RCO House speelt hierin een belangrijke rol. Het orkest zoekt naar gelijkwaardige, intensieve en verdiepende relaties met een aantal scholen in Amsterdam en maakt op aantrekkelijke wijze gebruik van de mogelijkheden van digitale applicaties, voor het primair en voortgezet onderwijs. Op platformen als Spotify heeft het orkest een groot aantal wekelijkse luisteraars weten te werven. De kunstraad is positief over de tone of voice waarmee de duizenden volgers op social media worden toegesproken. Ook is de kunstraad enthousiast over de onlinecampagne 'Waar luister jij naar', waarmee de instelling zich op toegankelijke wijze richt op een brede groep nieuwe luisteraars.

Met de RCO Academy biedt het ensemble toptalent uit heel Europa de kans te groeien onder leiding van professionele musici, die ook in binnen- en buitenland masterclasses verzorgen. De Academy is internationaal een belangrijke schakel op het gebied van talentontwikkeling. De kunstraad is verheugd over het 'adoptieprogramma' dat de instelling daarnaast ontwikkelt voor Nederlands muzikaal talent met een migratieachtergrond. Met dit initiatief zet de instelling een concrete stap richting het vergroten van meerstemmigheid in de orkestwereld. Het is goed dat de instelling in het kader van inclusief taalgebruik op zoek gaat naar een passerende benaming.

Uitvoerbaarheid

Om capaciteitsproblemen het hoofd te bieden, wil het orkest met vijf fte strijkers uitbreiden. Hiervoor vraagt de instelling extra geld aan. Snijden in het aantal optredens biedt geen soelaas, vermeldt de aanvraag, aangezien de variabele inkomsten van de producties vrijwel altijd hoger zijn dan de variabele kosten. Minder productie leidt dan tot een negatieve financiële ontwikkeling. Het orkest zet in deze aanvraag in op een versterking van het personeelsbeleid. De kunstraad is blij met de internationale benchmark die het orkest heeft laten maken en zou willen dat de standaard in Nederland in het belonen van musici hoger lag. De risico's voor de toekomst die het orkest benoemt, zijn autonome kostenstijgingen in combinatie met dalende inkomsten door teruglopende kassa-inkomsten, ook internationaal. De kunstraad vindt het goed dat het orkest zelf oplossingsrichtingen voor deze mogelijke problemen aandraagt.

Een topinstelling als het Koninklijk Concertgebouworkest – dat zichzelf overigens steeds vaker op zijn Engels RCO noemt – vereist een stevige directie en een goede raad van toezicht. Niet alleen de serieuze kasstromen vereisen dit, ook de werving en aanstelling op korte termijn van twee nieuwe directieleden. De aanvraag had op het gebied van governance wat uitgebreider kunnen zijn. De kunstraad is positief over de statutair vastgelegde zeggenschap van orkestleden middels de Artistieke Commissie en het Verenigingsbestuur. Door de orkestleden een grote (of zelfs beslissende) stem te geven bij de keuze voor een nieuwe chef-dirigent en invulling van het repertoire, laat de directie zien hoe belangrijk de musici zijn voor de artistieke kleuring van het orkest. De kunstraad ziet dat de directie op personeelsgebied voor uitdagingen heeft gestaan in de afgelopen periode, waarin de veilige werkomgeving ter discussie stond. Lastige maatregelen en de verstrekkende gevolgen die daarmee samenhangen, zijn niet geschuwd.

Aan het begin van de vorige kunstenplanperiode zag de directie geen mogelijkheden de salarissen van de vaste musici te verhogen, zonder significante verhoging van de subsidie van de gemeente Amsterdam. Het orkest heeft de salarissen vanaf 2017 toch kunnen verhogen met ruim 2%.

De kunstraad vindt het goed dat het ensemble zijn verantwoordelijkheid hierin genomen heeft en een eerlijke vergoeding nastreeft.

Opnieuw doet de instelling een beroep op de gemeente Amsterdam voor het realiseren van fair practice. De kunstraad is van mening dat de instelling zich op dit punt te afhankelijk opstelt.

Voor de inhuur van de bij ieder orkest noodzakelijke flexibele mankracht vertrouwt de instelling op de beschikbaarheid van goede remplaçanten. Om deze inhuur te faciliteren, is het orkest via Stichting Remplaçanten Koninklijk Concertgebouworkest aangesloten bij de landelijke Cao Remplaçanten. De kunstraad vindt het goed dat de instelling zich inzet voor de noodzakelijke verbetering van de arbeidsvoorwaarden van remplaçanten, die mede door de Wet arbeidsmarkt in balans (WAB) wordt afgedwongen.

Diversiteit en inclusie

Voor het Concertgebouworkest is het realiseren van meer culturele diversiteit naar eigen zeggen een ingewikkelde opgave. In de eerste plaats wil het orkest werken aan een radicaal grotere 'publieksvoetafdruk'. De kunstraad vindt de constatering dat het beoogde 'nieuwe' publiek per definitie minder draagkrachtig is dan het bestaande publiek te kortzichtig, en te veel gedacht vanuit een stereotiep. Ook de suggestie in het actieplan dat het zeer specifieke kwaliteitsbegrip van het orkest een belemmering vormt om een meer inclusief personeelsbeleid te voeren, vindt de kunstraad in zijn algemeenheid niet juist.

De kunstraad ziet dat het orkest met onder meer audities achter een gordijn inzet op het beperken van onbewuste vooroordelen. Natuurlijk is de beperkte diversiteit op conservatoria van invloed op de aanwas van talent die de meerstemmigheid van het orkest kan vergroten; tegelijkertijd is het orkest door zijn toppositie in het muzikale landschap de uitgelezen instelling om verantwoordelijkheid te nemen voor het beïnvloeden van de keten van talentontwikkeling. De kunstraad is positief over de initiatieven die de organisatie neemt om jonge musici te ondersteunen, zoals in het programma voor talent met een migratieachtergrond. Wel plaatst hij op basis van de beschreven plannen kanttekeningen bij de duurzaamheid

van dit initiatief. Het programma lijkt erg op zichzelf te staan. Zo is het de kunstraad niet duidelijk wat er met het resultaat gebeurt en hoe er vervolg wordt gegeven aan het programma.

Het voornemen om kamermuziek op podia in diverse stadsdelen ten gehore te brengen, juicht de kunstraad toe. De uitwerking van de plannen is echter erg summier. Bij de (rand)programmering zou een hoger ambitieniveau op zijn plaats zijn. De conclusie die het Concertgebouworkest trekt dat met de investering in jonge Amsterdammers middels educatieprogramma's vanzelfsprekend een divers samengesteld publiek ontstaat, vindt de kunstraad te simplistisch. De plannen om een meer evenwichtige afspiegeling van de Amsterdamse bevolking bij publiek, personeel en partners te kunnen realiseren, overtuigen de kunstraad nog onvoldoende.

Het Koninklijk Concertgebouworkest wordt op naam in de Amsterdam Bis 2021-2024 opgenomen.

Huidig	€ 6.421.363
Huidig 2020*	€ 6.479.155
Gevraagd	€ 6.809.000
Advies	€ 6.500.000

*inclusief (eenmalige) 0,9% compensatie nominaal in het jaar 2020
